

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Casvum Conscientiæ

Continens Praxim exactissimam De Censvris Ecclesiasticis, Aliisque Poenis, & Canonicis impedimentis, in Septem Libros distributus ...

Sayer, Gregory

Venetiis, 1627

v. De nouem alijs personarum generibus in excommunicatione prima Bullae Caenae Domini contentis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13883

manifestat, nisi officijs exterioribus charitatis, vel abstinentia à iuramentis, aut blasphemijs, non incurrit censuras contra hæreticos lata; Ratio est: quia hæc opera ex sua natura non sunt hæresim manifesta, sed potius veri & boni Catholici signa & indicia. Dixi autem non incurrunt excommunicationem exercitio operum bonorum, aut omissione malorum; siquidem negandum non est, quin aliquando bonorum operum omissione incuratur excommunicatio hæc contra hæreticos lata, supposita hæresi mentali in corde; ut verbi gratia, si quis ea opera bonorum mentalis nunquam ingrederetur Ecclesiam ad audiendam Missam; vel si ad elevationem Sanctissimi Sacramenti non asurgeret aut genuflecteret. Et si idem de alijs operibus similibus dicendum est, quæ saltem ratione temporum, & hæresim quæ modo vigentem hominem de hæresi suspectum redderent, sunt enim hæc signa hæresim manifesta; & proinde ad excommunicationem incurrendam sufficientia; Aliorum vero operum omissione, quæ neque ex sua natura, neque ratione temporis præsentis hæresim sapit, censuras contra hæreticos latis non inducit, iuxta quæ intelligenda sunt ea, quæ de omissione alicuius exterioris, quod debet facere docet Cardinal. Toletus in explicatione Bullæ Cœnæ §. primo, conclus. 3.

31 Quæritur casus assertur a Victoria de hæretico pure mentali, qui per iocum narrat se hæreticum esse, vel fuisse, talem enim excommunicationem non incurtere docet Victoria, relatus apud Simancham ubi supra, quamvis ipsemet Simancha contrarium sentiat. Quorum opiniones conciliari possunt hac distinctione facta, si enim solum narrat se fuisse in aliqua hæresi de præterito, in qua modo non est, tunc vera erit opinio Victoria, non incurtere excommunicationem, quia nec aliquam hæresim manifestat exteriorius de præterito, nec cum manifestat, hæreticus est, vnde nullo modo censuram hanc incurrit: Sin vero narrat se esse in præterito in aliqua hæresi, in qua verè est, sic veram censuram sententiam, ut talis excommunicatus sit, quia tunc hæresim suam, licet tamen do, externis manifesta, & in tali narratione includitur ipsum credere hæresim, & verè hæreticum esse, nihilque obstat quod ioco eam exprimat, cum ridentem sapè verum dicere contingat; vnde excommunicatus erit, & contra eum, tanquam verè hæreticum ex tali narratione procedi poterit.

32 Denique quoad hæreticos in hoc Canone Bullæ Cœnæ Domini excommunicatos, hoc vnum annotandum est, Quod licet exprimantur aliquæ sectæ hæreticorum, non tamen pro hæreticis nominatim excommunicatis habentur, quousque tales ab Ecclesia declarentur, sed solum excommunicati sunt; inter quæ duo maximum discrimen est, si enim nominatim excommunicati essent, non liceret cum illis, iuxta Concilij Constantiensis decretum, loqui & conuersari, nunc tamen non obstante hac Bullæ Cœnæ Domini censura, contra hæreticos sic in communi lata, cum illis loqui permittitur quamvis quantum possibile erit, eorum consortia vitare debeamus, propter periculum seductionis, quia sermo illorum ut cancer serpit, teste Apostolo 2. Timot. 2. & de primo genere personarum que in hoc Canone continentur, scilicet, de hæreticis, hæc sufficient, de reliquis nouem generibus eodem Canone comprehensis, in sequenti capite dicemus ad reddendum enim, & nimiam proximitatem vitandam, placuit presentem Canonem in duo capita diuidere.

De Nouem alijs generibus personarum in excommunicatione prima Bullæ Cœnæ Domini contentis.

Cap. V.

S Y M M A R I U M.

1 [Credentes hæreticorum,] excommunicationem Bullæ

cœnæ incurunt, & quinam tales dicendi sint.

- 2 [Receptatores hæreticorum,] in Bulla cœnæ excommunicantur.
- 3 [Receptatores,] quinam proprie appellentur.
- 4 [Receptatores,] an principaliter, vel accessorie tantum, in Bulla cœnæ, & in iure Canonico, excommunicantur.
- 5 [Fautores hæreticorum,] in Bulla cœnæ excommunicantur & quinam pro talibus habendi.
- 6 Fautores hæreticorum aliquis duobus modis esse potest.
- 7 Fautor hæreticorum [omissione] quis dicendus.
- 8 Fautor hæreticorum [omissione] quis habendus.
- 9 [Defensores hæreticorum] Bullam cœnæ incurunt, & quinam tales sint.
- 10 Defensiores hæreticorum contra vim ei ab altero illatam, aut ne occidatur, non est hæretici defensor.
- 11 [Legentes libros hæreticorum] hæresim continentem, excommunicationem Bullæ cœnæ incurunt.
- 12 Legentes libros hæreticorum, ut Bullam cœnæ incurant, quæ requirantur.
- 13 Legentes in libris Catholicorum, dicta, & sententias hæreticorum, excommunicationem non incurunt.
- 14 Legentes libros hæreticorum audiens, an, & quando Bullæ cœnæ excommunicationem incurat.
- 15 Legentes libros prohibitos, quam excommunicationem incurant.
- 16 [Tenentes libros hæreticorum] excommunicationem incurunt, & quinam tales censendi sint.
- 17 [Imprimentes libros hæreticorum] in excommunicationem Bullæ cœnæ incidunt, & quinam tales censentur.
- 18 [Defendentes libros hæreticorum] excommunicationem Bullæ cœnæ incurunt, & qui sint tales.
- 19 [Schismatici] non solum in recentioribus Bullis cœnæ Domini, sed etiam in antiquioribus sunt excommunicati.
- 20 Schismatici, vnde dicti sint, & quid vox [schisma] importet.
- 21 Ecclesie vnitas, in quibus consistat.
- 22 Schisma purum, quodnam censei debeat.

1 **S**ecundum personarum genus, quæ in Canone primo Bullæ Cœnæ Domini continentur, sunt *Credentes hæreticorum*, Credentes autem hoc in loco dicuntur, & intelliguntur illi ut bene explicat Archid. in c. Quicumque de heret. lib. 6. Palud. 4. dist. 13. q. 3. art. 1. Conclus. 7. S. Anto. par. 3. tit. 25. cap. 4. §. fin. Syluest. verbo Hæresis, l. num. 10. quest. 7. Tabiena verb. excommunicatio, §. num. 12. vers. v. decimo, & Nauar. in Manual. cap. 27. nu. 55. vers. Tertia, & Card. Toletus in expositione Bullæ Cœnæ, §. 1. qui nulum errorem aut hæresim explicitè, & in particulari habent, sed implicitè assentiuntur erroribus hæreticorum, quorum sectam sequuntur; & tales proprie videntur esse homines rustici, rudes & indocti, aut alij, qui cum totam hæreticorum doctrinam aut capere nequeant, aut nosse non curant explicitè, solum implicitè eorum errores amplectuntur; Ad eum modum quo multi Catholici nullum ferè fidei articulum explicitè norunt, sed tamen implicitè assentiuntur omnibus, vel credendo id quod Ecclesia Catholica Romana credit, vel quod Prælati, aut parochi eorum credunt. Dat Paludanus exemplum de duobus hæreticis comprehensis, quorum vnus erat hæreticus perfectus, multos habens & docens errores explicitè; alter verò rusticus, qui licet nullam hæresim explicitè habuerat, interrogatus tamen dixit, se velle mori in fide alterius, primus ergo verè & explicitè hæreticus erat, alter verò credens dicitur, habens hæresim, & perfidiam hæreticalem implicitam, non explicitam; vnde, quando credentes hanc eorum credulitatem exteriorius explicat, dicendo v. g.

S Calui.

- Calvianus fuit vir bonus, & habuit veram fidem, excommunicationem hanc incurrunt; & de his credentibus hereticorum habetur in cap. excommunicamus, 1. §. Credentes, de ſent. excom. & cap. excommunicamus, 2. §. ſi. tit. eod. quod verè ſint hæretici iudicandi, & in Bulla Cœnæ continentur.
2. *Tertium* genus perſonarum ſunt *Receptatores*; quæ excommunicatione contra receptatores hereticorum antiqua eſt, vt conſtat tum ex iure antiquo, in cap. ſicut ait, & cap. excommunicamus, 1. §. credentes, de heret. & cap. Non erit, de ſent. excom. tum ex iure nouo, in c. Quicumque, §. Hæretici, de heret. lib. 6. tum etiam ex Bulla Cœnæ factæ a tempore Martini V. vt patet ex eius proceſſu apud S. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 72. qui ex quo ſemel in Bulla poſita ſint, nunquã ab ea fuerunt ablati, & merito; quia ſine his hæretici diu manere non poſſent, vt notaui gloſ. in ca. excommunicamus, 1. §. credentes, in verbo, receptatores, de ſent. ex. id quod etiam experientia docet.
3. *Circa* huiusmodi verò receptatores, Aduertendum eſt, quod licet a Grammaticis illi ſolum dicantur *Receptatores*, qui frequenter recipiunt, quia *Recepto*, eſt verbum frequentatiuum, vt tamen Archid. in cap. Quicumque, de heret. libro 6. & Palud. 4. diſt. 13. quæſt. 3. artic. 1. Concluſ. 7. S. Anton. 3. par. tit. 25. c. 4. §. ſi. Sylueſt. verbo, hæreſis, 1. nu. 10. quæſt. 7. Tabiena, in verbo, excommunicatio, 5. nu. 10. verſic. Nono, Alphonſus Viualdus in expoſitione Bullæ cœnæ, numero 8 & numero 9. & Cardinal. Toletus, in expoſitione Bullæ Cœnæ, §. 1. & alij communiter tradunt; Receptatores etiam illi dicuntur, & cenſentur in hoc loco nõ ſolum qui frequenter, ſed etiam qui ſemel eos, id eſt, hæreticos in domo, vel in terris ſuis, publicè, vel private recipiunt, ſi id faciant cauſa occultandi illos, vt ita conſeruati e manibus iuſtitiæ euadant. ſi de receptatoribus, l. 1. & ff. de offic. præſid. l. congruis, & C. de his qui latrones occultarunt, l. ſina. & hoc eſt, quod docet Caietan. in Summa, in verbo, excommunicatio, cap. 10. dicens, illum ſolum receptatorem hæretici eſſe, & pœnas iſtas incurtere, qui recipit hæreticum, quatenus hæreticum, quoniam ex intentione, & propoſito maleſicia diſtinguuntur apud iura, & for maliter intelligendi ſunt termini apud ſapientes in qualibet facultate, vnde ad hanc pœnam incurendam requiritur, vt ſcienter talem receptet, & vt hæreticum receptet; qui enim ſolũ eos cauſa hoſpitiij, aut alterius negotij cauſa inuitaret ad domum ſuam etiam publicè, communiter non incurreret in excommunicationem. Dixi, *communiter*, quia, qui rpe ſuſpecto, vt quĩ inquiritur a Miniſtris iuſtitiæ, talem querentem hoſpitiũ ad ſe occultandum, etiam cauſa hoſpitiij reciperet ſcienter, in foro exteriori omninò præſumetur receptator; imò etiam in foro interiori pro tali cenſendus erit, quando quidẽ eo ipſo quod ſcienter talem tali tempore receptet, vix vnquam a crimine excuſari poterit; Quamuis enim prætendat ſe talem intentionem non habuiſſe, aut illam non habuerit explicitè, illam tamen implicitè ſaltem habuiſſe conuincitur. Vnde Card. Toletus vbi ſupra, docet, quod ſi conſanguineus occultaret eum non propter hæreſim expreſſe, ſed propter infamiam vitandam, excommunicatus erit; Quamuis enim conſanguineus non recipiat hæreticum, quia hæreticus eſt, ſed quia conſanguineus eius eſt, & exinde timet infamiam, quia tamen talis receptio eſt in fauorem hæreſis, & eius occultationem, cenſetur receptator.
4. *Dubium* autem eſt, An receptatores in hoc Canone Bullæ, & in alijs iurib. allatis principaliter, an verò, acceſſorie tantum contineantur; Siquidem, ſi principaliter contineantur, hoc ipſo quod quis recipit hæreticum animo occultandi, quamuis realiter non occultet, incurrit excommunicationem; ſi verò contineantur acceſſorie tantum, non incurrit, niſi ſecuta reali occultatione, ita vt realiter non fit captus, hoc eſt impeditus ſic ex occultatione, ne captus ſit. Et quidem de Canonibus iuris admodum probabile eſt. Receptatores excommunicari principaliter, id quod colligi videtur ex cap. ſicut ait, de heret. vbi dicitur; *Sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in terra ſua te-*

neret, vel ſonere præſumat; vnde hoc ipſo quod tenent, receptator, etiam ſi aliud non ſequatur, ei ergo principaliter excommunicantur Receptatores. Idemque de Canone Bullæ cœnæ Domini cenſeo, præſertim in deſertationem hæreſis, & hæreticorum maxime cum tam multa contra eos in hoc Canone prohibeantur, vt probable omnino ſit, Eccleſiam eos etiam principaliter excommunicare voluiſſe.

5. *Quartum* genus perſonarum ſunt *Fauctores*. Tales autem iur. ex Palud. S. Anton. Sylueſt. & Archid. vbi ſupra, & Tabiena verbo, excommunicatio, 5. nu. 9. verſic. huius, qui fauore, gratia, opibus, aut alio modo eis fauent, ne comprehendantur a miniſtris iuſtitiæ. Duobus autem modis, vt prædicti auctores tradunt, quis hæreticorum fautor eſt, & di. i. poteſt. P. imo, omiſſione; ſecundo, commiſſione.

7. *Omiſſione* autem dicitur quis fautor hæreticorum, qui cum poſſit, & ratione officij, & perſonæ, quam gerit, contra eos procedere tenetur, hoc facere omittit, ipſius hæreſis intuitu; vnde Miniſtri iuſtitiæ ſecularis, qui requiſiti ab Inquiſitoribus, & Prelatis Eccleſiaſticis, vt opem ferant in apprehenſione hereticorum, hoc facere omittunt intuitu hæreſis, aut hæreticos brachio ſeculari traditis, eodem intuitu punire omittunt, ſicut debent, & præcipitur in cap. ad abolendam, & cap. excommunicamus, 1. de heret. excommunicati ſunt; tales enim hæreticis fauere videntur, & in ſuſpicionem hæreſis incurunt, arg. cap. Qui alios, de heret. & 2. q. 7. c. negligere, & c. Qui poteſt, 23. q. 3. dicitur *Qui poteſt obuiare, & periturare peruerſos, & non facit; nihil aliud eſt, quam eorum fauere impietati. Nec enim eorum ſerupulo ſocietatis occultis, qui maniſeſto facinori deſunt obuiare.* Vt diſertis verbis tradit Alphonſus Viualdus, in expoſitione Bullæ cœnæ, num. 4. & alios in hanc ſententiam referet. Sic etiam teſtes, qui examinati contra aliquem in caſu hæreſis iuridice, & legitime, aut fauore hereticorum tacent, aut veritatem negant, aut diſſimulant, eis fauere cenſentur, quia ex quo legitime examini, veritatem dicere tenentur. Item qui tenetur hereticum indicare, putat quia ſub iuramento ab Inquiſitoribus rogatur, & non indicat, imò celat, cenſetur fautor hereticorum, cum ad hoc ex debito teneatur, argum. cap. Quisquis, 1. quæſt. 3. Sic etiam Aduocati, Notarij, & alij ſimiles, qui ex officio hereticos accuſare, & denunciare tenentur, ſi negligenter ſe gerant in officio in caſu hæreſis, intuitu ipſius hæreſis, excommunicationem incurunt. Item Inquiſitores, qui intuitu ſupradictõ contra hæreticos procedere omittunt, nec non miniſtri Inquiſitorum, qui ex officio eos capere, torquere, & punire tenentur, ſi hæc facere eodem intuitu negligunt, excommunicati ſunt; Imò etiam Prelati, aut Inquiſitores, qui intuitu hæreſis omittunt facere carceres tutos, & fidus cuſtodes ponere, excommunicationem hanc incurunt; Dixi ſemper, *ſi hæc omittant intuitu hæreſis*, quia vt docent Archid. in cap. Quicumque, de heret. lib. 6. & Sylueſt. verbo, Hæreſis, 1. num. 10. quæſtione 7. ſi ex negligentia, vel auaritia, vel ex amore quodam carnali ipſius perſonæ hereticæ, hæc & alia ſimilia ad eorum officia facere omittant, non ſunt verè fautores, nec excommunicationem Bullæ Cœnæ incurunt. Dixi etiam, *ſi ex officio teneantur*, quia vt notat Sylueſt. poſt alios perſonæ priuata, licet non capiant hereticos, ex ſola omiſſione, non dicuntur fautores, Neque etiam qui non indicant, ſi ſint perſonæ priuatae, dummodo non ſint iuramento aliquo ad hoc attricti, iſti namque niſi dolose indicare omittant, fautores non cenſentur, quicquid Tabiena vbi ſup. contrarium inſinuet.

8. *Commiſſione* etiam quis fauere poteſt duobus modis; *verbis ſcilicet, & factis*; & hoc, ſiue perſonæ publicæ ſint, ſiue priuatae; *verbis* fauere dicitur, qui ſcienter excuſat eos, dicendo, verbi gratia; Iſti ſunt boni homines, iniuſte procedunt Inquiſitores contra eos; iniuſte condemnati ſunt; Item excuſando cauſam eorum; Item, dum ipſis hereticis conſilium dant, vt euadant, aut viam fugiendi docent; aut reuelant illis accuſatores, denunciatores, teſtes, aut alia ſimilia dicunt; Item, dum

dum scienter pro eis intercedunt, ne puniantur. *Falsis* etiã fauere censentur, si eos scienter associant, aut visitant, vel auxilium, aut fauorem præstant ad euadendum, puta, quia ministrant eis arma, vel pecuniam, quibus iuuentur ad sui liberationem; Item qui eis alimoniam ministrant: Item qui eis, quatenus hæretici sunt, honores, & dignitates conferunt. Et denique, vt notat Nauar. in Manual. cap. 27. num. 55. verfic. Quarta; præsumuntur vt fautores omnes illi, qui hæretico cuius quencunque honorem exhibent, aut munera ei dant, absque vlla exteriori honesta causa propter quam excusantur, quod docet propter Catholicos qui in regionibus hæresi infectis degunt, & cum hæreticis commercium, & conuersationem habent, qui iustis de causis excusantur etiam in foro exteriori, ne sic cũ eis conuersando, illis vt hæreticis fauere, præsumi dicantur, puta, ex timore, necessitate, cognatione, vel vtilitate, in pace, & bello eis fauendo, non autem eo respectu, quod hæretici sint.

9 Quintum Personarum genus sunt, *Defensores hæreticorum*. Tales autem propriè sunt ex Archid. Palud. 5. Anton. Syluest. locis citatis, & Alphonso Vualdo, in expositione Bullæ cœnæ, num. 7. qui vt potentia, viribus, & armis tuentur hæreticos, vt tuto viuant, vel ne ad manus iudicis veniant puniendi, vel exanimandi; Item, qui hæreticos captos iuuant, vt euadant, vel vt non fiat contra eos iustitiæ executio; Item, ex Paludan. 4. distinctione 13. quæstione 3. articulo. 1. concl. 7. & Alphonso Vualdo, vbi supra, aduocati qui scientes ipsos esse hæreticos, defendunt illos, & eorum patrocinium suscipiunt; Item Notarij, seu Tabelliones facientes instrumenta in causa, & defensione eorum.

10 Notandum tamen est ex Syluest. & Alphonso Vualdo, & Cardinali Toletio, vbi supra, quod defendens hæreticum contra vim ei illatam a priuato, scilicet a latrone, vel alio, ne lædatur ab eo; aut aduocatus defendens hæreticum de crimine extra hæresim, puta de homicidio, aut in causa ciuili, non censetur hæreticorum defensor, & consequenter in excommunicationem non incidit, quia in his casibus non defendit hæreticum, quatenus hæreticus est, sed quatenus homo, & proximus est.

11 Sextum genus personarum sunt *Legentes libros hæreticorum hæresim continentes, vel de religione tractantes sine auctoritate obtenta* circa quos Notandum est, quod licet lectio librorum hæreticorum in iure antiquo sit prohibita, vt colligitur ex capitulo. Nullus, 3. quæstione 4. & capitulo. Fraternalitatis, & ibi glos. in verbo, celestinus, de hæret. nulla tamen excommunicatio contra eos lata fuit; nunc autem duplex contra eos excommunicatio lata est, vna, quæ habetur in Indice librorum prohibitorum, in fine, iussu, & auctoritate Pij IV. edito; Altera in Bulla cœnæ, quæ Clausula, in Bulla cœnæ primò posita fuit in Bulla Iulij Papæ III. in qua excommunicantur legentes libros Martinij Lutheri, aut quorumuis aliorum eiusdem sectæ; postea verò cum pleræque aliæ hæreses pullularent, sequentes Pontifices vniuersalibus legentes libros hæreticorum in Bulla cœnæ excommunicantur, vnde fit, vt diligenter, & attentè legenda sit censura Iudicis, vt euitetur excommunicatio cum in ea multi auctores recenseantur, qui excommunicati sunt, & eorum libri, tanquam hæresim, & doctrinam pestiferam continentes, meritò damnantur.

12 Ad hanc autem censuram excommunicationis incurrendam, tria sunt necessaria; *vnus est*, vt libri qui legantur, sint libri hominum hæreticorum; *Alterum est*, vt præfati libri contineant hæresim, vel tractent de religione, & hæresi, ex professo & ex instituto; vnde si de alia tractarent, quamuis obiter interponerent aliquam hæresim, non inducerent excommunicationem Bullæ: *Tertium est*, vt scienter legantur huiusmodi libri; quæ tres conditiones, ex ipsius Bullæ tenore euidenter colliguntur & quod dictum est de legentibus, dicendum etiam est de tenentibus, imprimantibus, & defendentibus hæreticorum libros, cum hæc quatuor personarum genera eodem tenore verborum excommunicentur. Adde tamen ab vtrisque censuris, tam Iudicis librorum pro-

hibitorum, quam excommunicationis Bullæ cœnæ excusari aliquem posse, & etiam a peccato mortali, ex paruitate materiæ scilicet, si modicum quid legeret. Quamuis enim admodum difficile sit assignare terminum quantitatis infra quem quis incurrat excommunicationem, cum certum sit tam parum legi posse, vt nec in censuras illas, nec in peccatum mortale inducat; & licet aliqui eius sententiæ sint, vt incidere putent in excommunicationem, etiam si vnã tantum, vel alteram lineam legat dummodo contineant integram & perfectam hæresim, cuius sententiæ fuit Cardinal. Toletus in scripto quodam super Bulla Cœnæ, ad id motus quia in Bulla habetur particula. *Quomodolibet* quæ applicatur quatuor illis personarum generibus illic commemoratis.

Alij tamen quos refert, ac sequitur Alphonsus Vualdus, in expositione Bullæ Cœnæ, numero vndecimo, & vt mihi videtur probabilius docent, non incidere in censuram legentem ex lectione tam modicæ quantitatis; Nam sicut in alijs rebus, paruitas materiæ excusare potest a peccato mortali, ita etiam in hac materia excusare potest; excommunicationem verò maiorem, vt communiter tradunt Doctores, non nisi ob peccatum mortale aliquis incurrit, & hæc opinio videtur cõformior verbis Bullæ; Quia in Bulla nõ dicitur, *Qui legerit aliquid in libro hæretico, sed qui legerit librum hæreticum*, Qui verò duas, tres, quatuor, aut decem lineas legit non dicitur legere librum hæreticum; nec particula illa *Quomodolibet* ad omnes quatuor personas, sed tantum ad defendentes refertur, & meritò, Qui enim quomodolibet libros hæreticos defendit, peccat mortaliter, cum nulla sit causa, & ratio quæ eos excuset. Vnde in libris Card. Toletii impressis Lugduni, & Mediolani, 1599. meritò omissa est hæc opinio & particula, quam idem auctor antea legendo, & Bullam Cœnæ tempore Pij V. explicando, defendebat. Ex hac tamen declaratione, & sententiâ quæ mitior est, non est de facili accipienda occasio legendi, sed ante factum timendum, & abstinendum omninò est a quacunque etiam minima lectione; Quod si ex humana fragilitate, & curiositate aliquando contingeret alicui legisse quantitatem prædictam, non facile damnandus erit incurrisse excommunicationem, neque facile neganda erit illi absolutio.

13 Hæc autem quæ de lectione librorum hæreticorum dicta sunt, intelliguntur de illis qui ipsosmet libros hæreticorum legunt; Qui enim in libris Catholicorum, dicta & sententiæ hæreticorum de verbo ad verbum relatas legeret, etiam si principaliter eas legeret, vt opiniones & rones hæreticorum sciret, non incurreret excommunicationem; Quia vt recte, & subtiliter Nauar. in Manual. c. 27. nu. 56. verfic. septima. & cum secutus Alphonsus Vualdus, in expositione Bullæ cœnæ, nu. 12. & Sebast. Medices, in Summa par. 2. tit. 9. quæst. 78. num. 88. notant, talis non hæretici, sed catholici librum legisse censetur; vnde antiquissima consuetudo Patrum fuit, dicta & sententiæ hæreticorum de verbo, ad verbum referre quando errores eorum resutarunt. Quare, qui librum hæretici memoriter recitaret, vel causa recreationis, dummodo in se blasphemias non contineret, vel aliquo bono fine, & respectu, nimitù, vt sic memoriæ librum hæreticū retineret, vt eos melius refellat, quod facile viris doctis accidere posset, nec excommunicatus esset, nec peccaret.

14 Quoad eos verò, qui alios legentes libros hæreticorum audiunt, hæc duo mihi videntur probabilia;

Primum est, Qui solum alicui libros eorum legenti aures, & attentionem præstat, non incurrit excommunicationem, tum, quia penæ restringendæ potius sunt, quam ampliandæ, cap. odia, de reg. iur. lib. 6. excommunicatio autem hæc solum contra legentes fertur; tum, quia talis cum nullo modo sit causa lectionis nec realiter, nec moraliter legere dicitur, quod tamen dictum sanè intelligendum est, dummodo alter ex mea attentione ad legendum non moueatur.

Secundum est, Qui sic audit, vt moraliter legere dici possit, verbi gratia, Qui auctorizando audit, qui præcipit sibi

legi, qui conſult, qui rogat aut alia ſimilia facere, vnde aliter inoueretur ad legendum; vere excommunicationem incurrit.

15 *Decimum* obſeruandum eſt, aliud eſſe legere libros prohibitos; aliud libros hæreticos, multi namque libri prohibiti ſunt in Indice librorum prohibitorum, qui non ſunt libri hæreticorum, vnde, qui tales legeret, quamuis in excommunicationem Indictis incideret, quia tamen excommunicatione illa reſeruaſa non eſt, a quolibet abſolui poteſt quia a peccatis mortalibus abſoluendi poteſtatem habet; Qui vero libros hæreticorum legeret, excommunicationem Bullæ cœnæ incurrit, a qua per ſolum Summum Pontificem abſolui poteſt.

16 *Septimum* genus perſonarum ſunt *Tenentes libros hæreticorum*. Qui non ſolum in Bulla cœnæ, ſed etiam in Indice librorum prohibitorum, necnon in Concilio Lateranenſi ſub Leone X. ſeſſ. 10. excommunicantur. Is autem libros hæreticorum tenere dicitur proprie, qui vel ſuo, vel alieno nomine, in domo ſua, vel aliena libros illos tenet. Quamuis, vt ſupra diximus, de legentibus huiusmodi libros, ſic etiam, & tenentes eos nonnunquam a peccato mortali, & conſequenter a cenſura, excuſari poſſint, propter temporis paruitatem, quo libros illos tenent, vnde, licet is qui librum aliquem hæreticum tenet illum ſtatim ſine vlla mora ad eos, ad quos ſpectat, deferre obligetur, intelligendo ſtatim hoc eſt, moraliter, quam primum commode poterit; ſi tamen vnum, vel alterum die in manu ſe tenere; cum propoſito eum deferendi quam primum commode poterit, dummodo abſit fraus, & dolus, non incurret excommunicationem.

17 *Octauum* Perſonarum genus ſunt *Imprimentes libros hæreticorum*. Tales autem cenſentur, quicumque ad eorum impreſſionem propinque cooperantur, vt ſunt Dominus ſeu Patronus officinæ cuius voluntate, & auctoritate imprimuntur; Qui faciunt expenſas pro impreſſione; Qui typos ordinant & componunt; Qui typos ſic compoſitos attingunt atramento; Qui torcularia premunt; Qui chartam madefaciunt, aut chartam madefactam torculari ſupponunt; Qui exemplar impreſſum, aut typos corrigunt; & denique omnes, qui propinque ad eorum impreſſionem concurrunt.

18 *Nonum* genus perſonarum ſunt *Defendentes libros hæreticorum*. Tales autem ſunt, qui libros illos bonos eſſe dicunt, non eſſe comburendos affirmant, aut quouis modo defendunt, ne ab Inquiſitoribus capiantur, aut comburantur.

19 *Decimum* genus perſonarum in hæc Canone comprehenſarum, ſunt *Schiſmatici*. Qui excommunicatione in antiquioribus Bullis Martini V. aut Iulij III. apud S. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 72. & Martin. Ledesm. 2. 4. quaſt. 27. art. 2. reperitur, maxime in illa Martini V. qui excommunicauit Petrum de Luna, & ſe quæſeius. Immo Panormitan. in Rubrica de Schiſmat. voluit ſchiſmaticos excommunicatos eſſe in iure, in capit. licet, de elect. vbi dicitur, tam ipſe, qui ſe gerit pro Papa, quam ſibi adherentes excommunicationi ſubiaceant; per que verba Panormitan. exiſtimat excommunicationem fieri ipſo iure, quod tamen intelligit, vbi non cadit probabilis error; ſi enim quaſtio eſſet dubia, tunc docet omnes euitare excommunicationem, & peccatum, argumen. in l. Regula. & in l. 2. ff. de iuris & fac. ignor. & in cap. Apoſtolica, de Cleric. excommunit. minit. & cap. vt animatum, de Conſtit. libro 6. Sylueſter etiam, in verbo, Schiſma, quaſtione 5. verſus. primum, cum Archid. Vgo. Innocent. & Ioan. Andr. quos citat, docet ipſo iure excommunicatos eſſe, in capit. Nulli diſtinctione 19. At certe neuter horum Canonum videtur vniuerſaliter loqui de Schiſmaticis, vnde, non videtur Schiſmatici in iure vniuerſaliter eſſe excommunicati.

20 *Schiſmatici* autem, ſi vocis etymologiam ſpectemus, a *Schiſmate* dicuntur; *Schiſma* vero prout nomen Græcum ſonat, ſciffuram ſignificat 24. quaſtione 1. capitulo Schiſma; eo quod vnionem ſcindunt, que inter omnia membra, & Caput Eccleſiæ eſſe debet; & tales a Patribus deterioribus illis dicuntur, qui Chriſtum crucifixerunt, cum

illi nec vnicam Chriſti inconfutibilem, ſcindere, nec offa eius frangere fuerint a ſi, ſi vero, id eſt, Schiſmatici, Eccleſiam eius, in illa vnioe; & offibus figuratam, omnino lacerant, ſcindunt, & diſrumpunt. Schiſma vero vt docet S. Thom. 2. 2. quaſtione 39. articulo primo, proprie, & directe opponitur Charitati, eo quod intendit ſe ab vnitate ſeparate, quam charitas facit, quæ non ſolum alteram perſonam alteri vnit ſpirituali dilectionis vinculo, ſed etiam totam Eccleſiam in vnitate ſpiritus; Et ideo proprie Schiſmatici dicuntur, qui propria ſponte, & intentione ſe ab vnitate Eccleſiæ ſeparant, quæ eſt vnitas principalis, & ad quam vnio membrorum Eccleſiæ ordinatur.

21 *Eccleſia* autem vnitas in duobus attenditur, ſcilicet in connexione membrorum Eccleſiæ ad inuicem, & in ordine omnium membrorum Eccleſiæ ad vnũ caput, quod caput eſt ipſe Chriſtus, cuius vicem in Eccleſia gerit Summus Pontifex. Et ideo ſchiſmatici dicuntur, non ſolum qui ſubefſe renunt Summo Pontifici, ſed etiam qui membris Eccleſiæ ei ſubiectis communicare recuſant, vt optime Sanctus Thomas vbi ſupra declarat, vnde, colligitur duo eſſe neceſſaria ad peccatum Schiſmatis incurrendum;

Primum eſt, vt homo ſeparetur a Summo Paſtore, Chriſti in teris Vicario per inobedientiam, quia ſcilicet nolit illi parere;

Secundum eſt, vt ei rebellis ſit, hoc eſt, non recognoſcat eum pro paſtore & Capite Eccleſiæ, ſed aliam ſibi Eccleſiam diſtinctam, & independentem ab Eccleſia Romana conſtituat, prout faciunt Græci, vt ait Panorm. in Rubrica de Schiſmaticis, quos propterea vocat hæreticos, hæc enim duo homines proprie Schiſmaticum faciunt, Equidem multi obedire nolunt, qui tamen illum pro Eccleſiæ capite recognoſcunt; & tales etiam ſi præcepta eius, etiam in deſpectum ipſius tranſgrediantur, dummodo eum, vt Caput Eccleſiæ vice Chriſti recognoſcant, in hæc Canone non incidunt, vt Caietan. in verbo, excommunicatione, caput. ſeptimo, docet. Sciendum enim eſt ex Panormitan. vbi ſupra, aliquando ſchiſma cum hæreſi eſt coniunctum, aliquando vero eſt ſine hæreſi; tunc eſt cum hæreſi coniunctum, quando concurrit vterque actus, intellectus ſcilicet, & voluntatis, vt cum quis non vult agnoſcere Summum Pontif. pro Vicario Chriſti, & ita credit, vt faciunt Græci teſte Panormit. vbi ſup. & quales ſunt vt plurimum Schiſmatici noſtri temporis; ſi enim aliam Eccleſiam conſtituunt, omnino diuidendo ſe ab Eccleſia Romana, & ita veniunt contra illum articulum fidei, *vnã ſanc̄tẽ Eccleſiam*, & ſic debet intelligi capitulum, inter hæreſim, 24. q. 3. vbi dicitur *Schiſma non eſt ſine hæreſi*, ſiquidem Schiſmatici, vt plurimum hæretici etiam ſunt, eſt enim hæreſis, pallium quoddam ſchiſmatis.

22 *Tunc* autem eſt purum ſchiſma, quando quis non conſtituit ſibi aliam Eccleſiam, immo credit Eccl. Rom. eſſe veram Eccleſ. & Sum. Paſtorem illius Caput eſſe; ſed tamen per ſolum actum voluntatis, ſeu per actum externum executionum actus voluntatis, ex aliqua paſſione animi ſubtrahit ſe ab obedientia Summi Pontificis; Item quando duo, vel plures contendunt de Papatu, & ſe pro Summis Pontificibus gerunt; Nam quiſque eorum credit vnitatem Eccleſiæ, & illam eſſe apud ſe, nec impugnat Eccleſiam Romanam; Quo caſu qui non eſt electus legitimo numero Cardinalium, & qui illum ſequuntur, ſunt omnes Schiſmatici puri; quamuis quamdiu cauſa dubia ſit, nec per Concilium Generale determinata, ſi probabiliter putent ſe legitimos Pontifices eſſe, tamen ipſi, quam eorum ſequaces a peccato excuſantur, dummodo parati ſint ad determinationem Concil. Papatu ſe abdicare, & eiſdem Concilij determinationi & decreto acquieſcere. Qui igitur pure ſchiſmatici ſunt, hoc Canone excommunicati ſunt, ſi ſchiſma eorum vel dictis, vel factis, vel ſigno aliquo exteriori manifeſtent. Et de prima excommunicatione Bullæ hæc ſint ſatis.